ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 10. Львôвъ дня 5. Цвѣтня 1862.

АХЪ, ЯКЪ-ЖЕ ВЪ СВѢТѢ НЕ ЖИТИ!

Пôдъ вечеръ на веснѣ всьо якъ ôджило;
Травы зелени буяють;
И въ очахъ дѣда старого зацвило,
Хоть ледви кости змагають.

Сѣвъ ось пôдъ липу, мовь та купина;
Бородовъ вѣтрикъ играе,
А побôчъ дѣда малая дитина,
Цвѣтки-первѣстки збирае

И дѣдо смотрить, вдивився на внуку,
Якъ вона цвѣточки вяже;
Простеръ сухую дряхлаву руку,
Тай въ слабый голосъ ѣй каже:

„Ходоньки, рыбко; ходи идъ минѣ;
Про тебе хочеся жити
Батька не маешъ, не маешъ ненѣ;
Кому-жъ тя, пташко, тулити?

Охъ, бачъ, нѣкому, якъ мнѣ старому,
Що то надъ гробомъ трясуся.
Ходоньки дъ минѣ! бо вже потому,
И я въ тѣ травы завюся.

Въ травы завюся, не обôзвуся,
Хоть ты закличешъ на мене,
Хиба у той часъ въ землѣ зворохнуся,
Якъ ты забудешъ про мене.“

„Охъ нѣтъ, дѣдусю! у землѣ хробы.
Щобы вы тамонь дѣлали?
Бозя не дасть такои хоробы,
Вони-бъ Вамъ спати не дали.

Охъ нѣть, дѣдусю! я назбирала,
Найкращчихъ цвѣточкôвъ нынѣ;
Кому-жъ бы цвѣтки тіи давала,
Если васъ не бути въ хатинѣ?“

Дѣвча старому защебетало,
И на колѣнахъ повисло,
Обѣручъ дѣда щиро обняло,
Личка до груди притисло.

Щасливый дѣдо, явъ свою внуку
До груди сухои тулити,
И мовить, забувши на старôсть-муку
„Ахъ, якъ-же въ свѣтѣ не жити!„

Е. Згарськiй.

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

(Продовженье).

XXIII.

Стало ся, умеръ Константъ, першiй и найлѣпшiй прiятель сиротюка. Маетокъ по за якiй у него найшовъ ся, ôдказавъ по части сестрѣ и еи доньцѣ, а по части и Стефанови, но жалю по собѣ бôльше ôнъ лишивъ. Сирота Стефанъ! — уже то нѣкому може, хотьбы и рôдному, такого жалю за покôйникомъ не було, якъ ёму; тажъ ôнъ бувъ ёму батькомъ, якого-бъ и пошукати — ôнъ старавъ ся про него, ôнъ усе ёму давъ, що лишь може одинъ чоловѣкъ другому дати, давъ ёму тôлько, що безъ журы мôгъ ся ôнъ у свѣтъ пустити, давъ ёму науку. А й ще до того радъ бы бувъ, кобы довести доживъ бувъ дѣла, подружити ёго зъ нею — зъ Ганею....

Теперъ уже, хто знае, цы оно такъ и пôйде! — Бо отъ коли небôжчикъ умиравъ, закликавъ ôнъ ёго до себе, тай каже ёму: „Я мôй Стефане пôйду зъ сего свѣта раднѣйшiй, що ты вже на людий выйшовъ, видитъ ся минѣ, що я выплекавъ та выкохавъ гôдного сына — но ще бувъ бы я хоть на стôлько хотѣвъ поживотѣти, абы довести до кôнця дѣло, щобъ васъ обое зъ Ганею ще я подруживъ бувъ. Я знаю, вы обое, любите ся, а отець Евстахiй тому супротивный буде, хотьбы й сирота Анастася такожъ тому рада. Та чей Господь поможе, лишъ протерпи, якось оно чей Богъ дасть.“ —

Отъ такъ говоривъ покôйникъ, гадавъ; но й щожъ, коли смерть не дала! — Тому то сиротюкови не дармо знову давило майже два разъ тяжше серце, ёго сирôтство, тай тому то ôнъ неразъ знову подумавъ собѣ, чому ôнъ не лишивъ ся пôдъ стрѣхою хлопськую, та бувъ бы того, чого не ёму, й не бажавъ. —

Але думанье не порадитъ, уже тыждень минувъ и жаль якось по трохи понукъ, уже було-бъ часъ далѣ ôдъѣхати, а Стефанъ еще о своимъ дѣлѣ и слôвцемъ однымъ не зачавъ. — Треба було конче, або сякъ, або такъ, надумавъ ся молодець: стрѣбую. —

Але якъ и се зачати? — Немавъ ôнъ нѣкого такого, щобы за нимъ и поговоривъ и розтолковавъ, слибы треба того; мусѣвъ самъ. —

Найпершъ годитъ ся, зъ дѣвчиною.

Пôйшли обое, якъ бы змовою у зѣльникъ, посѣдали собѣ обôчъ себе, обое сами й були дома, мати десь коло газдôвства короталась, а панъ-отець пôйшовъ на хрестины у село. — Сидятъ они собѣ тай зговорились за небôжчика.

Отъ и каже молодець:

„Теперъ я вже якбы справдный сирота зовсѣмъ! „добродій лишивъ, нѣ живои душечки на свѣтѣ; хиба „вы ще зо мною.... Та й щожъ? Я ôдъѣду назадъ „до мѣста, та Господь вѣсть, цы коли знову заплыну „у тотй стороны — а вы? — Хто знае, де и васъ доля „занесе, а цы коли побачимъ ся на вѣку?"

Ôнъ еи пытавъ, — що, она розумѣла; немогла вѣдавъ сказати, лише зôтхнула тяжко. Око молодця заедно на еи личку краснôмъ спочивало, знать хотѣвъ еи думку ôдгадати. Мовчали обое часокъ, ажъ зновъ ôнъ мовитъ:

„Чому не е для мене въ цѣлôмъ свѣтѣ на стôлько „щастья нѣгде, абымъ мôгъ такъ легонько ôддыхнути „хоть разъ, якъ осьде въ моѣй рôдни — якъ коло „васъ? Кобымъ мôгъ знати, що на бѣдного сироту „хоть коли зганете, та ёго не забудете...."

Онабъ була ему и ôдповѣла, но тяжко ёй и словечка едного добути; а далѣ якось ажъ на силу промовила:

„Слибы на минѣ лише стало, вамъ улегшити долю, „чомужъ бы я и не учинила?", а коли ôнъ взявъ еи ручку и притисъ до себе, она чогось знову зôтхнула.

„Панно Ганю" зачавъ Стефанъ упять тихимъ голосомъ: — „Я вже давно и неразъ бувъ вамъ те „розказавъ, що минѣ на думцѣ... но цыжъ пріймете „такй слова, ôдъ хлопського сиротюка?"

„Пане Стефане и я сирота...."

„Послухайтежъ," уже якось ôдважнѣйше явъ молодець: „Минѣ безъ васъ, то неначе, якбы тому бур- „лакови бездôльному, свѣтъ пустый и чужій — а сли „и коли я турявъ о добрôй доли, о щастью, то и не „инакъ ёго я видѣвъ, якъ зъ вами; а коли минѣсь „часомъ и приснило щастье, то безъ васъ оно не „було — та й усюгды и кождои годины вы минѣ зъ „тямки и зъ думки не сходили. — Кобы оно такъ „и въ житью моимъ сталось, я бы небувъ сиротою. „я бы въ щастье, о котрôмъ говорятъ люде, вѣривъ „и ёго видѣвъ!..." Сами не знали, коли близше себе присунулися, уже мовы не було межъ ними; говорили своею мовою два молодй серця. И личко идъ личку прилягло, — десь оно такъ само у двоихъ любячихъ ся найдесь — рожеви губки дѣвчати неборонили....

Зъ тихонька, якбы шептомъ лише пытавъ ôнъ еи: „голубонько, цы будешъ ты моею?" — а она такъ, що ледвы-бъ хто иншій, якъ ôнъ, дочувъ того, ёму ôдповѣла „буду?..."

Хто бувъ въ щастью коло милои, хто живъ въ любощахъ райськихъ, тому серце ёго саме най нагане тую казку — а хто нѣ, тому й годѣ такъ то й розповѣсти, щобъ знавъ и понявъ цѣлу любву таку яка була межи молодятами. —

XXIV.

Коли сидятъ и говорятъ зъ собою молодята у зѣльнику; на ганку за тымъ часомъ стоитъ и призирае ся имъ отець Евстахій. Якъ надôйшовъ и коли, нечули они обое и незважали.

Старому панъ-ôтцю захмарилося чоло, очи глядѣли на молодыхъ якъ ушпиленѣ въ нихъ. — довго призиравъ ся; но слова неказавъ. Они. — бачивъ, — якъ они обое до себе тисли ся, якъ они голубилися, якъ они шептали собѣ нишкомъ, якъ они.... —

Не стривавъ старикъ, мусѣвъ ôдôйти и лишити, щобъ то и не видѣти. — ёму дивно здавалось. Сердитый пôйшовъ до покою, а такъ луснувъ дверьми, що ажъ учули въ городци Стефанъ и Ганя. Якбы тота сполошена пара воркотючихъ голубятъ, зжахлись они, а дѣвчина то вже ажъ зблѣдла: „Вуйко прійшли" лише уповѣла, тай ôдôйшла скоро. — Стефанъ лишивъ ся, що думавъ, може й самъ не знавъ, цы пôйти, цы еще зôстати. —

Отець Евстахій ходитъ по покоѣ, думае, щобъ и найлѣпше зробити, уже по кôлька разъ приступавъ до ôкна, знать, хотѣвъ певно Стефана закликати; та й знову вертаеся. Ажъ отъ и надумавъ ся, тай скрôзь ôкно кличе до себе Стефана и чекае уже нетерпеливо. — Нѣбы морозъ перейшовъ по тѣлѣ молодцеви, помалу вставъ и йде до покою — якъ же и здивовавъ ся, коли входитъ, а панъ-отець зъ сердитымъ лицемъ споглянувъ по нему, тай проситъ:

„Сѣдайте.... я зъ вами маю поговорити." Еще кôлька хвиль переминуло, молодець не сѣдавъ, а старикъ такôй еще ходитъ, то щось поправляе, то по-

сувае и на столѣ и де здыбле, лише часомъ зиркне на Стефана. Добре и сталося, що минуло троха бодай часу мовчки, молодикови якось ôджило серце, розгадавъ, тай такъ на думцѣ ёму и стало: сказати що лише знае. —

Знову панъ-отець кивнули рукою, просили Стефана сѣдати, а сами сѣдаючи зачали наконецъ:

„Пане Стефане" (такимъ словомъ они ще до молодця нѣколи не говорили) „я думавъ о васъ зовсѣмъ „инакше. Я думавъ, що вы хотяй нынѣ, слава Богу, „уже на своимъ хлѣбу; нѣколи незабудете, що вы, „и ôдки вы, — я думавъ, що вы яко мужъ уже, а не „дѣтвакъ, нѣколи небудете мали на гадцѣ, робити такъ; „щобы людемъ могло такъ здаватися, що оно честь „чоловѣка просвѣченого може оскорбити. Отжежъ, абы „вамъ коротенько сказати, минѣ те нѣякимъ свѣтомъ, „неуподобалось, що вы насупротивъ той сироты, бѣ„днои дѣвчины Ганѣ, такъ поступаете, якъ бы я на „васъ не мôгъ бувъ нѣколи и згадати. Минѣ жаль, „що те вамъ казати мушу. — Я о тôмъ уже давнѣй„ше знаю; но думавъ, що вы нарозумите ся, и не „захочете того, чого не годитъ ся робити. — Що „вы думаете, не знаю, и тому васъ теперъ пытаю!" — Старикъ грôзьно подививъ по нимъ. —

„Панъ-отче," каже Стефанъ на те: „я нѣколи такожъ не мавъ на думцѣ, оскорбляти сироту: я такъ „учинивъ, якъ може й кождый чоловѣкъ въ моимъ вѣку „учинитъ, сли шукае и найде собѣ то, чого бажитъ. „Я ôдразу и коротенько розкажу, що я панну Ганю „нѣ дурити, нѣ зводити негадаю — у мене цѣль тая, „що у кождого чесного чоловѣка для дѣвчины — а „не инакша!"

Видко було по нимъ, що обôзвалося серце и душа разомъ у него, ôнъ сказавъ якъ думавъ. Стоявъ, якбы той дубъ просто и смѣло, сумлѣнье его не могло пуджати, бо щирый бувъ и въ дѣлѣ и словѣ. —

„Добре мôй Стефане, я тому не перечу, але абы „такожъ вамъ доказати, що и я, що на думцѣ маю, те „и скажу; то кажу вамъ ôдразъ, що Ганя естъ пôдъ „моею опѣкою — а я на те нѣколи не пристану, абы „она для васъ була!"

„Хиба я вже й не такій чоловѣкъ, якъ иншій, „хиба-жъ я вже нѣколи не гôденъ, и нещасливый; „абы лишь може одинъ обминеный бути?..."

„Нѣ! я такъ не думаю, але казавъ я вже разъ, „що те напротивъ моеи волѣ; чому? схочете знати. „Отъ тому, бо вамъ де инде собѣ шукати, вы зъ чого „иншого выйшли, вы просто повѣвши, хлопська ди„тина — та й годѣ! Отъ тому!.... Тому я не при„стану на те, бо те стара правда, що: рôвный пай „братае ся зъ рôвнымъ." —

Якбы хто бувъ незнати що сказавъ молодцеви, булобъ оно певно бôльше ёго не укололо; якъ слова тіи, которй ёму сказавъ отець Евстахій. Заграла въ нимъ на разу кровъ, здалось розсадитъ ся ёму грудь, — тожъ тому лише они такй, що ôнъ хлопська дитина! О Боже, милосердный! подумавъ ôнъ собѣ лише, чому то такй люде еще у теперѣшныхъ часахъ живутъ зъ своими дивными засадами и пересудами и привычками? —

Можебъ бувъ и що повѣвъ на тое старому панъ-ôтцю Евстахому; але го шанувавъ, яко добродѣя, старого чоловѣка и вуйка Ганѣ...

Лише жалъ ёму було, що такій дивный, хоть добрый отецъ Евстахій. Стоявъ мовчки, лице закрывъ собѣ, ажъ десь по часу, вымовивъ глухимъ голосомъ: „хлопська дитина" та й выйшовъ зъ покою. —

Жаль, по правдѣ сказавши, було и ôтцю Евстахому молодця, але щожъ; коли привычка и переконанье давне було у него еще сильнѣйше, якъ чутье, якъ серце. „Хлопська дитина!" казавъ ôнъ самъ до себе ходячи по покоѣ. Ставъ думати думку старый, а думка ёго, отъ якъ була: Зъ хлопа, щожъ и буде? Доброго що? нѣколи! Цы той, що взявъ бувъ сестрѣницю его небôжку, бувъ гôдный чоловѣкъ? Тямка ще не минулася, якъ бувало, — коли ще за молодыхъ ёго лѣтъ, она, було, прійде до матери, та жалкуе ся, що годѣ зъ чоловѣкомъ своимъ, вѣку докоротати! Тай такôй зъ нимъ розôйшла ся, а чому? бо то хлопській сынъ — цы знавъ пошанувати гôдну жѣнку? А й онъ тота, то знову тота: — а кожда зле жила зъ такимъ чоловѣкомъ! — А хотьбы й добрый; якои родины, якого плѣмья, що то й казати! А ôнъ ще кобы хоть не сынъ заробницѣ, не..... Що за дѣло бы й те було — небуде, та й годѣ!...

На ôдвечѣръ говоривъ панъ-отець зъ вдовою довго и суперечно за Стефана и Ганю. Та й знову той самый конецъ, нѣ говори о тôмъ далѣ. —

У зѣлнику сидѣла сумна Ганя сама, зрѣла на вечѣрню зôрницю, забула о свѣтѣ, туряла о щастю; а невѣрила, щобъ оно на свѣтѣ для неи було. Хоть и неказавъ нѣхто слова, що було мѣжъ вуйкомъ а молодцемъ, а она такъ якось знала, и догадувала ся, що стало ся — ёго десь небуло, ôдъ коли пôйшовъ зъ покою, она видѣла: ôнъ пôйшовъ десь за рѣку, куди? нѣкому неказавъ, а такій бувъ сумный!....

При вечери дѣвчины не було, ôдпросила ся; лише отецъ Евстахій сидѣвъ захмареный, и Стефанъ блѣ-

дый якъ хуста. — Отець Евстахій щось троха пуживавъ, а Стефанъ нѣчого и некушавъ. И бесѣды межъ ними тôлько, хотьбы и нѣякои, було. —

Цѣлу нôчъ потôмъ и на волосокъ не замкнули ся зрѣницѣ молодця — що ёму все и не ходило по головѣ!.... За нôчъ сирота передумавъ свѣтъ бѣлый, а у ранцѣ те саме такôй було що й у вечерѣ. Скôлько то разъ було у Львовѣ передумавъ ôнъ сидячи на высокôмъ замку: она ёго буде, якій ôнъ надѣявъ ся по при неи жити щасливый, а оно прійшлось.   та пôйшла й до мары надѣя! Ôнъ плакавъ бувъ бы та якось незмôгъ.

А Ганя то хоть незнала що було, и не чула, що говорили; а предцѣ немогла чомусь такожъ уснути добре. Що прижмурить очи, то знову, якбы еѣ що будило. А якй дивнй ёй гадки приходили на умъ.... Може то ôнъ, — тамъ у другôй кôмнатѣ, — причувалось може лише — зôтхае чогось — певно щось було межи нимъ а вуйкомъ....

Зазарѣвъ день и заставъ ихъ обоихъ еще не спючихъ, може й однакй думки у нихъ були. —

(Дальше буде.)

ХТО СЯ БОГУ МОЛИТЪ?

Повѣсть.

Потало праведне вже було въ Чорногорѣ,
Накинувши на ню багрови свои зорѣ,
А дзвоны на округъ просили люди вѣрни,
У свѣтли церкови волоськи до вечѣрнѣ;
Якъ я, трудный ходомъ, не чувши собѣ нôгъ,
Тягнувъ ся до села гостинцемъ на нôчлѣгъ. —
Иду я, що иду, ажъ тутки на горбочку
Стояла, нѣбы то вечерная зôрничка
У позолоченôмъ барвѣнковôмъ вѣночку:
У яворѣ, маю, Пречистои капличка
Пôдъ золотымъ дашкомъ, а коло неи чуръ
Студенои воды, якъ срѣбнесенькій шнуръ.
И не одна слоза зливала тутка око,
И не одна душа здыхала тутъ глубоко:
Бо не лишъ яворы, та квѣточки шовкови
Клонили ся низенько Матѣньцѣ Христовôй;
Але и многій миръ поклони тутки бивъ,
По грошику метавъ, по свѣчечцѣ лѣпивъ,
Тай говоривъ собѣ сердешно отченашъ,
Якъ наши панъ-отцѣ малыми учутъ насъ.
    Отъ повернувъ и я на хвильку до каплички,
Сказати щомъ умѣвъ, напити ся водички,
А припочивши тутъ при чуркалѣ май май,
Пустивъ емъ ся далѣ гостинцемъ по пôдъ гай,
Що такъ маивъ на правуручъ долину
То въ ялину, то въ букъ, то въ яворъ, то въ калину.
Ажъ диву по пôдъ гай: рубае чоловѣкъ
У пѣчъ такъ квапно дворъ що, видишъ, нѣ въ тотъ бôкъ,
Що „помагай Бôгъ Вамъ!" до него ся честуе,
Але въ одно, въ одно усе лишъ дровъ пилуе. —
    Га, думаю собѣ, що може вражій сынъ, —
По Божихъ церквахъ не переставъ ще дзвôнъ,
А ôнъ собѣ ба й ба, и каманакъ ие скине,
Але пилуе дровъ, — цы нѣбы свѣтъ вже гине? —
Ой Божечку святый, кобымъ такъ не трудный
(Гадаю я собѣ минаючи,) а чей
Бысъ попамятавъ коли ся въ лѣсъ ходило,
Такихъ бы ся тобѣ, небоже прилѣпило. —
    Отъ такъ сердитый, я идучи си гадавъ,
Ажъ тутъ, ой Господку, небесна твоя воля;
Якъ дуже ся я злякъ, — (утни мене неволя,
Коли не перший разъ:) — бо, видишъ, ангелъ ставъ
Передъ очима ми, надъ головою зôрниця,
Въ обидвоихъ ручкахъ горѣла му витиця,
А личенько его сияло мило, мило,
Ажъ мало серце ми въ грудехъ ся не стопило. —
И якъ ôнъ такъ стоитъ, тай такъ до мя говоритъ:
„Скажи ми, якъ гадашъ, хто зъ нихъ ся молитъ тутъ,
Цы люди тамъ тоти, що онъ поклони бютъ,
Цы той тамъ чоловѣкъ, що онде бардовъ творитъ? —"
— Ей дежбы — кажу я, — тотъ чоловѣкъ въ дôбровѣ,
Гій завтра вже не день, пилуе дровъ у пѣчъ. — —
„Такъ дровъ пилуе ôнъ до печи бѣдной вдовѣ!"
Промовивъ херувимъ, тай десь подѣвъ ся прѣчъ. —

Федьковичъ.

РУСЬКІЙ ЯЗЫКЪ.

(Продовженье.)

Тымъ то и сталось воно, що працѣ П. професора Головацкого не найшли до теперъ належитого оцѣненья. Появилося у насъ бôльше граматикъ, появлялися всѣляки артикулы языко-словного содержанья, а всѣ вони не произвели нїякого успѣха, хиба тôлько причинилися до замѣшанья понятій, яке въ тôмъ зглядѣ до теперъ у насъ пануе. Критики у насъ зовсѣмъ нема, а однакъ не появиться ани одна руська книжка, абы всякій, що еѣ прочитае, не высказавъ о нѣй свôй судъ ведля своихъ понятій. Що тіи понятія не сягяють звычайно такого ступеня, якого въ тôй рѣчи конечно потреба, тее производить багато шкоды, бо замѣсть научатися ôдъ лучшихъ, то такіи люди найлучшихъ научачати хотять.

Отъ и розправа о южноруськôмъ языцѣ. Еи важность така велика, що навѣть саму граматику для родовитого Русина заступити годна. Хто еѣ читавъ, той не може замкнутись въ тѣснôмъ кутику своего дому, де въ перший разъ почувъ солодкіи звуки рôдной мовы, не може внуритись въ книжку чужимъ языкомъ написану, но ôнъ конечно подвигнеться зъ авторомъ отсеи розправы на тее становище, ôдки якъ на долонѣ покажеся ему цѣла просторонь рôдной

мовы зъ всѣми ходами и дорогами, а роздивившись добре не буде пускатись мановцями, не зблудить зъ рôдного поля, ни самохôть не зôйде, але пôзнавши свое, и полюбивши щиро, посвятить всѣ свои силы и труды великому народному дѣлу до послѣдного дыху. Но жаль! Тая розправа перейшла собѣ номежи люди, и нихто не звернувъ на неѣ свою увагу, нихто не корыстовався головными выслѣдками еи; всякій понимавъ рѣчь по своему и дѣлавъ пôсля того. Що зъ такого дѣланья выйшло, то теперъ и маемо. Выйшло таке, що уже въ бôльшôй половинѣ нашои образованнои публики суть тôлько накривлени понятія о родимôмъ языцѣ и его словесности.

Той жалкій станъ рѣчи поводуе насъ теперъ писати о языцѣ руськôмъ, а зачинаючи нашу статью прекраснымъ уступомъ изъ спомненои розправы П. професора Головацкого, на сѣмъ однôмъ уступѣ не перестанемо. Мы знаемо добре, що отсѣй нашôй потребѣ уже самою помянутою розправою зовсѣмъ догодити можна; але що? Еѣ уже въ книжнôй продажи не дôстати. По-друге и тее ще заходить, що узнаючи сами доконалость отсеи розправы не можемо, присвоювати собѣ такои удалости, абы що нибудь лѣпшого въ тôй мѣрѣ написати. И дôйстне, якъ бы помянута розправа въ своѣмъ часѣ звернула була на себе належитую увагу, то мы непотребовали бы теперъ писати статей о руськôмъ языцѣ; но коли вже такъ, то не выпадае иначе, и лучше навѣть зробити не можна, якъ зъ ученои розправы П. Я. Головацкого, навести головныи уступы, и прибавити ино такіи примѣчанья, котори зъ погляду на теперѣшню нашу письменнôсть въ Галичинѣ иначе сами выплывають, а прибавити ихъ въ тôй цѣли, абы схибленыи нещаснымъ стеченьемъ околичностей понятія о нашôмъ руськôмъ языцѣ якъ не направити, то бодай выявити для тыхъ, котори о подвигненью однолитои, на галицьку и украинську письменнôсть не роздѣленои, народови не одчуженои, самостатнои южно-руськои словесности щиро промышляють, а при доконанью намѣреного дѣла такимъ поясненьемъ понятій користоватись схотять.

„Недавно тому," говорить П. професоръ Я. Головацкій, „якъ малорускій языкъ за осôбный, самостатный и стародавный меже языками словенскими поважати стали. Перше брали одни церковно-словенскій за правдивый старорорускій языкъ, ôтъ которого нынѣшный малорускій, буцѣмъ зопсованый, зопольщеный походити мае; другіи гадали що ôнъ е нарѣчіемъ польского, инши знову, що нар чіемъ велико-руского языка. Мыльнии тіи выображѣнья походили изъ слабого умѣнья церковно-словенского, а ще слабшого знанья стародавныхъ памятникôвъ малорускогo языка и розвитья рускои словесности. Меже всѣма словенскими языками найперше бувъ книжно образованый языкъ старо-болгарскій або церковнословенскій, а то при переводѣ письма св. и другихъ богослужебнигъ книгъ св. Кириломъ и Методіемъ и ихъ учениками св. Климентомъ, Ангеларомъ, Горазломъ, Симеономъ, Іоаномъ Ексархомъ и др. въ давнôй Болгаріи и Моравіи. Исъ христіянскою вѣрою перейшла церковно-словенска письменнôсть и на Русь. Мы приняли уже готовіи книги богослужебни словенски, котри совсѣмъ понятни були народови. Сила духа, глубина вѣры христіянскои, многота книгъ, подобіе мовы водворили сей языкъ на цѣлôй Руси въ письменности. Першіи наши писателѣ (по бôльшой части духовніи) управляли го въ духовныхъ сочиненіяхъ и переводахъ; але при нѣмъ проколювався и народный языкъ не такъ въ письмахъ духовного содержанія, но особенно въ свѣтовыхъ, горожанскихъ, законодательныхъ дѣлахъ, лѣтописяхъ, грамотахъ договорахъ и пр. Въ найдавнѣйшихъ памятникахъ писаныхъ на Руси встрѣчаемо признаки южнорускогo языка; всѣ знаки, которыми мова руска розличаеся ôтъ другихъ словенскихъ языкôвъ, находятся поединчи въ старинныхъ памятникахъ рущины." Тутъ приточени суть розличныи памятники древне-руськои словесности, котори „переповнени формами слôвъ и выраженьями народно-рускими, якъ нынѣ народъ говоритъ." А-далѣ кажеся; „Ипатьевска або Волыньска лѣтопись сохранила намъ въ рѣчахъ рускихъ князѣвъ и другихъ лиць (по словамъ издателѣвъ рускихъ лѣтописей) образець чистого южнорускогo языка, процвѣтавшого до XIV. вѣка, и уцѣлѣвшого меже прочими въ Словѣ о полку Игоревôмъ, которого не льзя смѣшовати ни съ сѣвернымъ (Новгородскимъ), ни съ пôзнѣйшими рускими, восточнымъ и западнымъ нарѣчіями... Слова декотри, нынѣ областни, були колись общіи, всюди на Руси знани....

Даже старіи церковнословенскіи рукописи священного писанія писани на Руси не слобôдни ôтъ рущины; въ переписи мимохôтно вкрадалися рускіи виды языка народного.... Часомъ переписчикъ знарошне пôдставлявъ слова звычайни на мѣстце незрозумѣтельныхъ. А такъ вже въ найдавнѣйшихъ часахъ рôзнився языкъ рускій ôтъ церковнословенского, а нашъ южнорускій языкъ мавъ въ головныхъ зачеркахъ тую саму стать, то саме направлѣнье що нынѣшній.

Не походитъ южнорускій языкъ ôтъ словенского церковного, але не утворився ôнъ въ пôзнѣйшихъ часахъ за ляцкого панованья. Тое доводятъ памятники письменни рускіи до XIV. столѣтья. Уже Могильницкій доказавъ въ своей розправѣ, що языкъ польскій не перетворивъ южнорускогo языка и не вплывавъ на образованье его, але на ôтворотъ польскій языкъ виненъ свое образованье, правильнôсть и свôй борзый взрôстъ вплывови рускому. Польскій ще тогды совсѣмъ не бувъ книжнымъ, не бувъ письменнымъ, коли Русь наша въ своемъ майже языцѣ мала законы, сношенія, писала грамоты, договоры, ôтправляла суды, и пр. Хоть декотри слова перейшли въ новѣйшихъ часахъ изъ польщины до насъ, то не богато того, а властностій, якими польскій языкъ ôтзначуеся ôтъ другихъ словенскихъ языкôвъ, южнорускій совсѣмъ не мае, якъ то прикмѣтивъ ученый Максимовичъ."

Се дуже важныи слова нашого ученого, котори свѣдчать явно, що вже тогди, коли писана помянута розправа, такъ само якъ и теперъ, були рôзныи ошибочни понятья о руськôмъ языцѣ що до его языкословнои самостатности и историчнеи древности. Такіи понятія суть головною причиною, для чого образованье руського языка въ письменности у насъ въ Галичинѣ не могло до теперъ ступити на правдиву дорогу; отже передо-всѣмъ належить придивитись тымъ понятьямъ зъ-близька, бо вони не тôлько що до теперъ еще

существують, но частію набрали такожъ тенденційнои силы и поваги.

Були у насъ такіи люде, котори уважали теперѣшній народно-руській языкъ за зопсовану церковно-словянщину. На таке мнѣнье напровадило ихъ зле розумѣнье рускои исторіи во-обще, а исторіи рускои письменности въ особенности. Имъ звѣстно було, що руській народъ ôдъ тысячи лѣтъ существуе, що той народъ мавъ въ старину свою письменность и що тая письменность (у насъ въ Галичинѣ) вже тôлько въ церковныхъ книгахъ заховалась була, бо лишъ тіи книги, въ недостатку иншихъ, у насъ звычайно руськими называно; но вони не зважали на тее, що первоначальна письменность не выраблялась на Руси сама изъ себе, що вона була заходжа словяцська, (старо-болгарська) и що по-при нѣй помалу зачинала проколюватися инша народно-руська письменность, щô тая письменность, якъ бы не була въ своѣмъ розвою насильно перепенена, выломавшись зъ-пôдъ вплыву церковщины, сталась бы була теперь чисто народною руською. Правда, що церковно-словяньскій языкъ у насъ теперъ зрущився, именно що до выговору, а будучи зъ тои причины зрозумѣлый, утримався, и дасть Богъ утримаеся въ нашôй св. церквѣ; но те все не вяже насъ, абы уважати его матерью руського языка, и его изключнымъ вплывомъ путати ново-подвигающуся народну руську письменность. Правда и те, що южноруській языкъ, одинъ изъ всѣхъ нынѣшнихъ словяньскихъ, якъ Миклосичъ говорить, заховавъ нѣкоторыи цѣхи староболгарського, чи тамъ старословяньского языка, що тіи цѣхи такъ въ давнôй руськôй письменности, якъ и сегодня въ говорѣ народнôмъ заховуються, н. п. мягченье кôнцевои буквы Т въ спряженью глаголôвъ, но тіи панове маючи зовсѣмъ кривыи понятія, волѣли уживати въ письмѣ свое аки и паки, с. е, слова и формы не тôлько въ руськôмъ языцѣ не уживани и совсѣмъ не потребни, замѣсть опершися на повазѣ старины, ôдыскати для нынѣшнеи письменности тее, що для неи съ правдивымъ пожиткомъ бути моглобы. Тіи поборники церковно-словяньского языка, которыхъ типъ представленый забавно въ повѣсти Отецъ Игнатій, хоть рѣдко а все таки и нынѣ находяться.

(Дальше буде.)

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье).

X.

Въ передидучихъ числахъ сказано, якъ далеко розширилось панованье Польщи на Волыни, и якъ глубоко вкоренялось оно въ землѣ Червонои Руси за временъ короля польского Казимира. Но скоро Казимиръ розставъ ся съ тымъ свѣтомъ, рушили князѣ Литовскіи, Кейстутъ владѣючій рускимъ Берестемъ и Любартъ князь волыньскій зъ дôбранымъ вôйскомъ несподѣвано пôдъ замокъ Володимиръ волыньскій выбравши собѣ до такои выправы догôдный часъ, коли еще уговорами народными на наслѣдника Казимира въ Польщи призначеный угорскій король и сестрѣнець Казимировъ, Людвикъ, не зъѣхавъ бувъ до Кракова и необнявъ признаного ему правленья.

Сталось року 1371 заразъ по погребѣ Казимира великого, пôдчасъ небытности Польщи приклонного, волыньского намѣстника, литовского князя Александра Корятовича, — который може на обхôдъ погребовый або для якихъ иныхъ справъ правительственныхъ бувъ ôтъѣхавъ до Кракова, — що литовски и руски полки, пôдъ проводомъ князѣвъ Любарта и Кейстута пôдступивши пôдъ Володимиръ переважною силою обсадили тамошный замокъ. Довѣдуемъ ся тутъ, що Казимиръ здобувши р. 1366 Володимиръ не спаливъ стародавный еще до часôвъ пpraised пкгов — пановалъя рускихъ князѣвъ сягаючій замокъ, якъ тое бувъ во Львовѣ съ двома замками року 1340 учинивъ. Зъ попереднѣйшихъ чиселъ знаемо, що окрôмъ того деревяного стоявъ на инôмъ горбѣ въ Володимирѣ великимъ накладомъ черезъ Казимира, зъ камѣня, цеголъ и твердого матеріялу выбудованый замокъ, и не укôнченый вправдѣ, но уже близкій укôнченья до обороны способенъ бувъ. Хотя первій насильный ударъ на тую новую крѣпость литовскимъ князямъ не удавъ ся, хотя численная польска залога при великихъ тамъ сложеныхъ харчевыхъ засобахъ могла выдержати довготревалую осаду*), прецѣнь староста польскій, зъ попереднѣйшихъ чиселъ намъ знаемый Петрашъ Турскій, ôтдавъ по здѣланôмъ уговорѣ — убезпечивши собѣ и залозѣ свобôдный выѣздъ съ всѣмъ маeuткомъ и снарядьемъ до Польщи — тое твердое, тôлько труда стоявшое укрѣпленье въ руки литовскимъ князямъ, не надѣявшися скутечнои помочи ôтъ собою затрудненои Польщи и устрашеный строгостію нападенья и грозьбами князѣвъ литовскихъ.

По выѣздѣ Петраша й польскои залоги, литовскіи князѣ новый замокъ накоренно розрушили и съ землею зрôвнали, а старый деревяный новыми фосами и валами укрѣпили и сильною засадою зъ рускихъ и литовскихъ лицарôвъ сложенною убезпечили. Не могли собѣ вытолковати современни, длячого Любартъ и Кейстутъ розрушили тôлькими трудами и польскими грôшми выставлену володимирску крѣпость, кототора пôддавши ся имъ такожъ лучшу прислугу булабы чинила, якъ ось деревяныи стѣны стародавного замку! — Поясненье того чину литовскихъ князѣвъ находимъ въ еднôмъ зъ пôзнѣйшихъ жерелъ польскихъ.**) Оно сказуе, що литовски князѣ накоренно розрушили польскій замокъ въ Володимирѣ длятого, щобы ôнъ не знаменувавъ тамъ поссесію, т. е. увлащенье тыхъ земель черезъ Казимира короля польского. Литовски князѣ старались тымъ стерти всѣ слѣды панованья польского на Волыни; а насупротивъ тому Польща тіи при кождôй лѣпшôй способности ôтновляла, бо еще при кôнци XIV. столѣтья ôтзыскавши влѣянье на Володимиръ на тôмъ самôмъ мѣстци костелъ Божои матери зъ самыхъ знова на твердо паленыхъ цеголъ выставила.***)

Отъ Володимира вторгнули Кейстутъ и Любартъ а пôсля денекотрыхъ жерелъ литовскихъ и Ольгердъ, великій

*) Anonymus Gnesnensis p. 103 ad annum 1371. Зъ того современного жерела видко, що новый а не старый замокъ бувъ осадженъ Литовцями. —

**) Bielski str. 204.

***) Anonymus Gnesnensis p 103 ad annum 1371.

князь литовскій,*) дорогою черезъ любельскую землю, въ область судомирскую, и опустошаючи и полоняючи весь край, пôдъ Лысу гору пôдступили, и варôвный монастырь Бенедиктинôвъ разомъ съ костеломъ святого хреста здобули. Дорогоцѣнными костельными и приватными цѣнностями обременени возы, и литовскіи полки съ товпами нещасныхъ плѣнниковъ мужского и женьского полу и всякого сословія вертали въ передѣлы своихъ земель — коли показалась посередъ нихъ зараза, котрую якій-то священикъ рускій**) товарищивший въ тôй выправѣ литовскимъ князямъ, яко кару за увезенье частки хреста святого, зъ выше наведеного костела бенедиктиньского знаменуе. Тымъ напуджени Литовцѣ, дорогоцѣнную реликвію черезъ одного зъ плѣнныхъ польскихъ вельможъ на давное еи мѣстце на Лысôй горѣ ôтсылають. —

Тымъ нападомъ Литовцѣвъ зачавъ ся рядъ событій, о которыхъ въ слѣдуючихъ числахъ оповѣданье продовжати буду.

Чи нашъ Юрій Белзкій участничивъ въ тôмъ походѣ на землю Володимирску незнаемъ, и лишъ тое о нимъ сказати можемо, що якъ ино вселивъ ся Любартъ въ Володимиръ, и ôнъ проневѣривъ ся коронѣ, и разомъ съ литовскими князями въ лѣтахъ 1371—1372, нижели еще явивъ ся во Львовѣ новый князь рускій, Владиславъ Опольскій, нападавъ и опустошавъ окрестности города Львова.***)

(Дальше буде.)

РОЗОРЕНЬЕ ЕРУСАЛИМА.

Зъ Еврейськихъ спѣванокъ Байрона.

На остатнѣй горѣ, де Господній бувъ храмъ,
Я дивився, якъ Сіонъ упавъ ôдъ Римлянъ.
По остатній разъ сонце ему заходило,
Его зарю червонее пламя затьмило.

Я дививсь, якъ святыню озаривъ пожаръ,
И близькои неволѣ не помнувъ тягаръ;
Я лишъ бачивъ, якъ поломѣнь жже хоромъ божій,
Тай оковану руку, що мститись не може.

На тôмъ холмѣ, що я давно-давно спрощавъ,
О, чи-разъ, коли сумракъ налягъ, я стоявъ,
Та чи-разъ на тôмъ холмѣ глядѣвъ передъ змеркомъ,
Якъ заходяще сонце сіяло на церкву.

На тôмъ холмѣ въ день горя стоявъ, но той разъ
Я не бачивъ, якъ въ вечѣръ лучъ сонця погасъ.
Га! чому замѣсть него не блыснули громы,
Чій ударъ всяку силу мовъ тросгь слабу ломить.

Пренѣколи бодай не постанувъ болванъ
На той олтарь, де преже Господь пановавъ!
Хай ругаються зъ юдськихъ дѣтей; до остатку
Твôй народъ лишъ до тебе молитимесь, батьку!

И. Хмара.

---

*) Narbuta, dzieje narodu litewskiego na podstawie Stryjkowskiego.

**) Срôвнай: Krommer p. 318, et Kojałowicz historiae Lithuaniae pars prior ad annum 1371.

***) Kronika miasta Lwowa Zubrzyckiego — наводить привилей Владислава Опольского даный городу Львову 1372: „ipsa civitas Lithuanorum orthodoxae fidei inimicorum fore noscitur aggravata.“ —

КОЗАЧКА.

Народне оповѣданье Марка Вовчка.

(Конець)

XI.

Благословилося на свѣтъ; прокинувсь Тышко, та й пôшовъ просити.... Дивиться Олександра, якъ ѣи дитина рученята простягае до людей; якъ хто копѣечку дасть, хто бублика, инший чорняву головку погладить, а инший одôпхне — все бачить Олександра......

Коли ось пôдôйшовъ якійсь мужъ до неи, та й пытае, чого тутъ лежить, чія вона. Роспытався про все. „Ходѣмъ,“ каже, „до мене, поки одужаешъ,“ и провѣвъ ѣѣ до своеи господы съ Тышкомъ.

Онъ живъ собѣ зъ ненькою вкупѣ; удовець бувъ, и дитиночку мавъ маленьку, дочку. Вони мѣськи були, мѣщане и заможни, — всего було до-схочу. А що вже добрячи, то нѣчого й казати! За тыждень Тышко налився, якъ червоне яблучко, такъ и качаеться по дворѣ. Олександра, то не натѣшиться, — одужала, одмолодѣла.

„Наймись у насъ дитыны доглядати,“ кажуть ѣй, а вона й душею радѣе. Нанялась. Живе въ ихъ тихо та спокôйно: усе-бъ добре, та думки про Семенка ѣѣ сушять.... „Э, э“ каже хазяинъ, „чого журитись? Може, ще не така бѣда, якъ ты думаешъ. Роспытайся, де ôнъ служить, якъ у панича, то, мае-бути, паничъ простивъ.“

У вечерѣ нишкомъ, щобъ панѣ не побачила, пôшла Олександра й роспытала двôрськихъ людей:

„Тôльки й чули,“ кажуть „що дуже твого Семенка катовано, а таки зоставивъ паничъ при собѣ его.“

„А що?“ пытае хазяинъ.

„Та добри вѣсти, паночку,“ каже Олександра, плачучи: „кращихъ не почую.“

„Годѣ плакати, небого! Паничѣ не вѣковатимуть на чужинѣ, приѣдуть, и сынôвъ побачишъ. Та придбай имъ що-нибудь, щобъ дяковали матерѣ.“

А вона вже й скриньку купила, пошила калиточку, та все складае туди гроши: „Се моимъ дѣточкамъ буде!“ думае.

Прійде хазяинъ съ торгу, то було й кличе: „А йди лишень, небого! ось тобѣ новенькій карбованець, помѣняймось на старого.“

Бѣжить Олександра, мѣняеться; дякуе ему, Боже, якъ! та радѣе, якъ та мала дитина. Полюбуе новенькими грошима, що такъ ажъ сяють, и сховае знову дѣточкамъ.

Треба хазяину кудись далеко на хутôръ выѣздити, кличе й Олександру зъ собою. Та якъ бы то панѣ пустила

Иде до панѣ, щобъ бумагу ѣй дала, а панѣ: „Не хочу я, не дамъ тобѣ бумаги и ѣхати не пущу. Ты повинна минѣ платити. Скôльки берешъ?“

„Два рублѣ въ мѣсяць, панѣ.“

„То й плати минѣ два рублѣ въ мѣсяць, такъ пущу.“

„Треба-жъ минѣ зодягнутись самôй и хлопця зодягнути.“

„А минѣ треба ще й бôльшъ ôдъ тебе. Ты яку — нибудь свитину нахопишъ, та й байдуже, а намъ треба жити по-людській. Якъ не даси двохъ рублѣвъ, то й не пущу.“

И не пустила.

„Дай уже ѣй два рублѣ,“ каже хазяинъ, а мы тебе не обѣдимо.“

Такъ панѣ вже каже „Хочу три рублѣ, та може, й за три ще не пущу.“

Уже й самъ хазяинъ ходивъ, просивъ. „Не хочу та й не хочу!“ Самъ и поѣхавъ на хутôръ. „Бодаи“ каже, „о такихъ и не знати, и не бачити, якъ твоя панѣ.“

XII.

Зновъ забрала въ дворъ Олександру. Тышка узяла до покоѣвъ; а до матерѣ було й не пустить; хиба нишкомъ прибѣжить на годинку.

Вже тяжко нездужала бѣдна Олександра: лежала сама, и воды нѣкому подать; лежала и смерти дожидала. Не було нѣкого коло неи, тôлько старый недужный ключаръ панськiй сидѣвъ у хатѣ.

„Братѣку мôй ласкавый!“ промовила Олеся, „покличте „Тышка, нехай я поблагословлю свою дитину: уже минѣ Господь смерть посылае.....“

„Нема вашого Тышка, сестро: я бачивъ за панею поѣхавъ.“

„Нехай же его Мати Божа поблагословить!“ зговорила, плачучи. „Дитя мое кохане!...... Дѣти мои, дѣти! Е, васъ якъ цвѣту, по усему свѣту, тôльки васъ коло матерѣ нема потомленôй вѣка звести! Выкохала я васъ лихимъ людямъ на поталу.... Дежъ вы, мои голубятка! мои соколы ясни!“

Якось старый ключаръ змôгся, та людей закликавъ. Увôйшли люде въ хату. Вона глянула: „Пôдведѣть мене, добри люде!“

Пôдвели ѣѣ; зняла она зъ себе калыточку зъ шiи, та й дала имъ: „Се моимъ дѣткамъ.... шѣсть карбованцѣвъ.... оддайте.. Хто мае божу душу, навчайте мого Тышка на все добре!... Не обѣжайте бѣдного сироту.... (а слѣзьми такъ и зрошаеть ся,) будте до его милостиви!... Смерть мене постигае саму.... Выкохала собѣ трохъ сынôвъ милыхъ, якъ трохъ голубôвъ сивыхъ, та нема й одного коло мене. . . . Сыны мои! . . . Дѣти мои! . . .“

Та якъ жила плачучи, такъ и вмерла плачучи.

А панѣ така, що й поховати добре не хотѣла, не то помянути. Дворськи люде сами й поховали и помянули нещасливу. —

Отъ, що недавно тому сказано въ Фелетонѣ краковського „Часу“ о авторѣ вышшои повѣсти: Кромѣ Гоголя не найшовся въ Мало-Россiи оповѣдатель съ талантомъ бôльще свѣжимъ, сильнымъ и оригинальнымъ, якъ Марко Вовчокъ. Оповѣданья его не таки довги, якъ у бôльшои части теперѣшныхъ писателѣвъ, але що тамъ енергiи въ немногихъ выразахъ, що свѣжихъ и живыхъ барвъ въ дрôбныхъ его образкахъ малоруськои природы. Мае ôнъ съ Гоголемъ те вспôльне, що оба кôлькома чертами смѣлыми маютъ доконало представляну природу, але мае и нерôвно выбитне противенство. Якъ у Гоголя смѣхъ е на першôмъ плянѣ, а схованыи не видимыи слезы на другôмъ, такъ у Вовчка противно: видни суть на першôмъ плянѣ тѣ слезы, якiйсь смутокъ важучiй на серцѣ, а смѣхъ, безъ которого не льзя обôйтися гуморови малоруському, десь далеко на другôмъ. Инша рôзниця межи нимъ а Гоголемъ заходить отся, що коли у остатнего майже всюди жѣночiи типы слаби суть, и блѣдѣйши, а мужескiи повни психологичней анализы, то у Вовчка противно, першу ролю грають звычайно типы жонськiи. Загаломъ всѣ помѣщеныи въ тôй книжцѣ повѣстки Вовчка суть прекрасни. Вже выйшовъ такожъ окреме переводъ ихъ на языкъ россiйськiй черезъ Тургинева, и хотя сей переводъ за дуже удачный уважати належить, то таки не е ôнъ въ станѣ передати всю простоту и принаду первотвору.

ВСЯЧИНА.

Въ Празѣ (чеськôй) завязали Паляцки, Рѣгеръ, Брауннеръ и Пштросъ товариство зъ назвою Сватоборъ, маюче задачу вспомогати убогихъ писателѣвъ чеськихъ. — Е то знову одинъ доказъ бôльше, якъ Славяне всѣми силами пôдносять свои словесности. Чей и мы послѣдными не будемо!

Гостина на Украинѣ поема Николая Лѣсѣкевича зъ призначеньемъ доходу на цѣлы литатурныи выйшло послѣдными часами зъ печатнѣ институту ставропигiйського.— Розобранье и оцѣненье того поемату дамо пôзнѣйше.

ОДЪ РЕДАКЦIИ.

Обѣцяни додатки до нашои часописи за мѣсяць Сѣчень немоглисьмо для важныхъ перепонъ дати — натомѣсть посуваемъ конець першого чвертьрочья ажъ до кôнця мѣсяця Цвѣтня с. р. Друге чвертьрочье зачинае ся отже для того зъ мѣсяцемъ Маемъ.

Денекотри зъ п. передплатителѣвъ неприслали повнои передплаты — просимо для того при пересыланю передплаты дальшои такожъ о доповненье переднѣйшои. —

Для причины припадаючихъ святъ великодныхъ выйде слѣдуюче число ажъ у суботу. Порядокъ дальшого выдаванья той самъ, якiй бувъ.

Часопись Вечерницѣ выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигiйськôй печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигiйського.